

§ 24**Likvärdiga och välfungerande BUS-samverkan över hela staden**

Rapport om nuläget och utvecklingsmöjligheter, med fokus på samverkan med Region Stockholm

Dnr 3.1.1-350/2022

Socialnämndens beslut

1. Socialnämnden godkänner rapporten ”Likvärdig och välfungerande BUS-samverkan över hela staden – rapport om nuläget och utvecklingsmöjligheter, med fokus på samverkan med Region Stockholm”.
2. Ärendet överlämnas till stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden för kännedom.

Ärendet

Alla barn i Stockholms stad har rätt till goda uppväxtvillkor och att få sina rättigheter tillgodosedda i enlighet med barnkonventionen. Föräldrarna har det grundläggande ansvaret, men utöver det måste alla ansvariga myndigheter och aktörer uppmärksamma barn i behov av stöd och erbjuda det stöd och den hjälp som de behöver och har rätt till.

En del i arbetet med att säkerställa att barn erbjuds det stöd de är i behov av och har rätt till är den samverkan som sker inom ramen för BUS (barn i behov av särskilt stöd). Staden och regionen har inom ramen för BUS åtagit sig att samverka för att skapa förutsättningar för samordnade insatser till barn under 18 år som är i behov av särskilt stöd från förskola/skola och/eller socialtjänst samt från hälso- och sjukvården. En likvärdig, handlingskraftig och individcentrerad BUS-samverkan ska vara prioriterad inom staden.

Rapporten syftar till att beskriva nuläget och möjligheter framåt för BUS-samverkan inom staden, med ett särskilt fokus på samverkan med Region Stockholm (regionen). I rapporten synliggörs viktiga faktorer och utvecklingsområden som det finns behov av att arbeta vidare med för att nå målet att alla barn i Stockholms stad med behov av särskilt och samordnat stöd från flera huvudmän ska få de vård- och stödsatser som de har rätt till. Det presenteras också några förslag på lösningsinriktade aktiviteter kopplade till samverkan mellan staden och regionen i stort och kring BUS-samverkan specifikt.

Socialförvaltningen hade redovisat ärendet i ett tjänsteutlåtande daterat den 14 juni 2022.

Beslutsordning

Nämnden ställde sig bakom förvaltningens förslag till beslut.

Justerat 2022-09-05

Ordföranden Jan Jönsson och
vice ordförande Alexandra Mattsson Åkerström

Vid protokollet.
Nämndsekreterare Magnus Hillborg

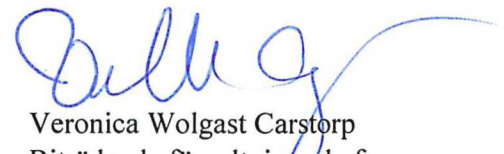
Handläggare
Sofia Linder
Telefon: 08-508 25164**Till**
Socialnämnden
2022-08-30

Likvärdig och välfungerande BUS-samverkan över hela staden

Rapport om nuläget och utvecklingsmöjligheter, med fokus på
samverkan med Region Stockholm

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner rapporten "Likvärdig och välfungerande BUS-samverkan över hela staden – rapport om nuläget och utvecklingsmöjligheter, med fokus på samverkan med Region Stockholm".
2. Ärendet överlämnas till stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden för kännedom.

Fredrik Jurdell
Socialdirektör
Veronica Wolgast Carstorp
Biträdande förvaltningschef

Sammanfattning

Alla barn i Stockholms stad har rätt till goda uppväxtvillkor och att få sina rättigheter tillgodosedda i enlighet med barnkonventionen. Föräldrarna har det grundläggande ansvaret, men utöver det måste alla ansvariga myndigheter och aktörer uppmärksamma barn i behov av stöd och erbjuda det stöd och den hjälp som de behöver och har rätt till.

En del i arbetet med att säkerställa att barn erbjuds det stöd de är i behov av och har rätt till är den samverkan som sker inom ramen för BUS (barn i behov av särskilt stöd). Staden och regionen har inom ramen för BUS åtagit sig att samverka för att skapa förutsättningar för samordnade insatser till barn under 18 år som är i behov av särskilt stöd från förskola/skola och/eller socialtjänst samt från hälso- och sjukvården. En likvärdig, handlingskraftig och individcentrerad BUS-samverkan ska vara prioriterad inom staden.

Rapporten syftar till att beskriva nuläget och möjligheter framåt för BUS-samverkan inom staden, med ett särskilt fokus på samverkan med Region Stockholm (regionen). I rapporten synliggörs viktiga faktorer och utvecklingsområden som det finns behov av att arbeta vidare med för att nå målet att alla barn i Stockholms stad med behov av särskilt och samordnat stöd från flera huvudmän ska få de vård- och stödinsatser som de har rätt till. Det presenteras också några förslag på lösningsinriktade aktiviteter kopplade till samverkan mellan staden och regionen i stort och kring BUS-samverkan specifikt.

Bakgrund

Under 2022 har socialnämnden i uppdrag att tillsammans med stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden fortsätta utveckla dialogen med Region Stockholm angående likvärdig och välfungerande BUS-samverkan över hela staden.

Utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna har motsvarande uppdrag. En likvärdig, handlingskraftig och individcentrerad BUS-samverkan ska vara prioriterad inom staden. Socialförvaltningens stadsövergripande arbete för en likvärdig och välfungerande BUS-samverkan över hela staden genomförs till stora delar gemensamt med utbildningsförvaltningen och i samråd med stadsdelsförvaltningarna.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för stadsövergripande sociala frågor. Rapporten har tagits fram i samarbete med utbildningsförvaltningen och i dialog med Hälso- och sjukvårdsförvaltningen (HSF) inom regionen samt Storsthlm. Stadsdelsförvaltningarna har också bidragit till rapporten genom goda lokala exempel på BUS-samverkan och sedan tidigare inskickade synpunkter på samverkan med BUP.

Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet den 24 augusti och rådet för funktionshinderfrågor har haft möjlighet att behandla ärendet den 25 augusti.

Ärendet

Myndigheter har en allmän lagstadgad skyldighet att samverka i enlighet med 8 § förvaltningslagen (2017:900), FL. Vidare finns en särskild skyldighet för myndigheter att samverka i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa, vilket regleras i lagstiftningen för polis, förskola och skola, socialtjänst samt hälso- och sjukvård.

Rapporten rör samverkan kring barn i behov av särskilt stöd inom ramen för BUS. BUS är en strukturerad form för samverkan mellan kommunerna i Stockholms län och Region Stockholm som syftar till att säkerställa att alla barn i behov av stöd från flera huvudmän

får de vård- och stödinsatser som de har rätt till. Samverkan inom ramen för BUS utgår ifrån en länsövergripande överenskommelse som tecknades 2012.¹ BUS omfattar barn under 18 år som är i behov av särskilt stöd från skolan och/eller socialtjänsten samt från hälso- och sjukvården. Barn i behov av särskilt stöd är inte någon enhetlig grupp, utan kan ha varierande svårigheter och behov av flera olika insatser. Gemensamt för målgruppen inom BUS är behov av samordning av stöd från flera verksamheter och huvudmän.

Rapporten beskriver framgångsfaktorer och försvårande faktorer för samverkan, dels utifrån forskning och dels utifrån lokal BUS-samverkan i praktiken inom staden. Flera av faktorerna som lyfts som centrala inom forskningen återfinns även i praktiken i de lokala BUS-grupperna, till exempel vikten av tydliga strukturer och rutiner samt kunskap om och förståelse för varandras uppdrag.

Vid framtagandet av rapporten sker flera olika utvecklingsarbeten och organisatoriska förändringar på regional nivå som påverkar ramarna och förutsättningarna för BUS-samverkan. Några av förändringarna är redan genomförda och några pågår, medan andra ligger en bit fram i tiden. Det medför att de lokala BUS-grupperna i staden är i en fas där de både vill och behöver utvecklas här och nu, men samtidigt måste förhålla sig till de kända förändringar som kommer att ske framöver. Detsamma gäller för samordningen av BUS-samverkan på stadsövergripande nivå från socialförvaltningens och utbildningsförvaltningens sida.

Förändringarna som har genomförts, pågår eller kommer att ske på regional nivå är:

- Ny huvudöverenskommelse om länsövergripande samverkan kring hälsa, vård och omsorg (HÖK) med tillhörande riktlinjer. Börjar gälla från och med 1 juli 2022.
- Förstärkning av husläkarmottagningarnas uppdrag att ta hand om lindrig till måttlig psykisk ohälsa hos barn och unga. Gäller från och med 1 december 2021.
- Införande av Malinamottagningar med uppdrag att ge tidiga insatser till barn i åldern 0-5 år med lindrig till måttlig psykisk ohälsa. Driftstartar 1 september 2022.
- Införande av nytt vårdval för barn- och ungdomsmedicinska mottagningar (BUMM). I juni 2022 är det tjugo mottagningar som har ansökt om och godkänts att bedriva barn- och ungdomsmedicinsk öppenvård.
- Införande av enheten *En väg in* inom BUP i regionens egen regi; en mottagningsenhet som tar emot remisser, gör en

första bedömning, ger information och slussar patienter till rätt vårdinstans inom vårdsystemet. Infördes våren 2020.

- Ny geografisk indelning och mottagningsstruktur för BUP; från 16 till nio geografiska ansvarsområden. Sker under 2023.
- Utveckling av vårdkedjan ADHD och ASD. Gäller sedan 1 juni 2022.

Eftersom flera av förändringarna pågår och några ligger framåt i tiden går det inte att se några tydliga effekter än och inte heller avgöra vilken påverkan förändringarna kommer att få på samverkan kring barn och unga i stort och BUS-samverkan specifikt. Klart är dock att samverkanskartan kommer behöva ritas om, vilket förhoppningsvis också kan bidra till en förbättrad samverkan genom ökad tydlighet kring representation, mandat och kommunikationsvägar – och i slutändan till ett bättre och mer tillgängligt stöd för de barn som behöver det.

I rapporten presenteras några pågående utvecklingsarbeten med koppling till BUS-samverkan, varav ett handlar om att socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen har inlett en dialog med chefer och avtalsansvariga inom Hälso- och sjukvårdsförvaltningen i syfte att titta närmare på hur de identifierade utmaningarna inom BUS-samverkan bäst kan hanteras tillsammans. Vid skrivandet av den här rapporten håller ramarna och formerna för den dialogen på att sättas.

Rapporten avslutas med ett antal förslag på lösningsinriktade aktiviteter kopplade till samverkan mellan staden och regionen i stort och BUS-samverkan specifikt – alla med relevans för att nå målet om en likvärdig och välfungerande BUS-samverkan inom staden. Vissa av de föreslagna aktiviteterna kräver gemensamma beslut på ledningsnivå inom staden och regionen, medan andra kan genomföras av respektive BUS-grupp. Flera av förslagen är också sådana som socialförvaltningen tillsammans med utbildningsförvaltningen kan initiera och stödja genomförandet av.

Förslag kopplade till samverkan mellan staden och regionen i stort

- Skapa bättre kontaktvägar mellan stadens och regionens verksamheter.
- Gemensamma informationsinsatser om vilka vård- och stödinsatser den enskilde kan få och av vem – både internt i respektive organisation och gentemot stadens invånare.
- Införa tydligare skrivningar om hur, när och mellan vilka samverkan ska ske i alla avtal som rör samverkan kring barn och unga.

- Se över möjligheten att tydliggöra respektive huvudmans ansvar och gemensamma åtaganden gällande samverkan inom ramen för SIP.

Förslag kopplade till BUS-samverkan

- Planera för och genomföra en gemensam dialog mellan stadens och regionens verksamheter om utveckling av BUS-samverkan här och nu samt på längre sikt. Görs förslagsvis med hjälp av central samordning för ökad likvärdighet.
- Tydliggöra ansvarsfördelning, mandat och representation i lokala BUS-grupper.
- Skapa lokala handlingsplaner i varje BUS-grupp utifrån den regionala överenskommelsen, istället för nuvarande lokala överenskommelser. Detta i syfte att få en mer handlingskraftig samverkan i de lokala BUS-grupperna.
- Skapa gemensam dagordning för samtliga lokala BUS-grupper för ökad likvärdighet.
- Utveckla uppföljningen av hur det lokala BUS-arbetet fungerar, både lokalt och centralt, i syfte att uppnå högre kvalitet och likvärdighet.

Jämställdhetsanalys

Flickor och pojkar har samma rätt till goda uppväxtvillkor och ett likvärdigt stöd utifrån deras individuella behov. För de barn som blir aktuella inom socialtjänsten och kan behöva ett samordnat stöd finns dock mönster som tyder på att flickor och pojkar inte alltid bemöts och behandlas lika. Det är till exempel fler pojkar än flickor som får biståndsbedömda insatser från socialtjänsten och pojkar är också något överrepresenterade i de samordnade individuella planer som upprättas. Majoriteten av de unga som söker sig till ungdomsmottagningens kuratorer är flickor och unga kvinnor. Pojkar och män söker vård för psykisk ohälsa i mindre omfattning, men är däremot tydligt överrepresenterade i brotts- och självmordsstatistiken. En medvetenhet om skillnader mellan flickor och pojkar, och arbetssätt anpassade därefter, är därför viktigt vid utformning av stödinsatser för den enskilda.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Socialförvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner bifogad rapport och överlämnar ärendet till stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden för kännedom.

Bilaga

Likvärdig och välfungerande BUS-samverkan över hela staden – rapport om nuläget och utvecklingsmöjligheter, med fokus på samverkan med region Stockholm.

Stockholms
stad

Likvärdig och välfungerande BUS- samverkan över hela staden

Rapport om nuläget och
utvecklingsmöjligheter,
med fokus på samverkan
med Region Stockholm

Augusti 2022

Likvärdig och välfungerande BUS-samverkan
Augusti 2022

Dnr: 3.1.1-350/2022
Kontaktperson: Sofia Linder

Innehåll

Inledning	5
Uppdraget.....	5
Mål och syfte	5
Arbetssätt och genomförande	5
Relevanta styrdokument i staden.....	6
Närliggande rapporter och underlag	6
Bakgrund.....	7
Om samverkan	7
Framgångsfaktorer och hinder i samverkan	7
Samverkan kring barn och unga	8
BUS – samverkan kring barn i behov av särskilt stöd	9
Struktur för BUS-samverkan i länet och staden	10
Samverkansstruktur för Stockholms län	11
Samverkansstruktur för Stockholms stad	13
Samordnad individuell plan (SIP).....	13
Framgångsfaktorer och försvårande faktorer för BUS-samverkan inom staden.....	15
Framgångsfaktorer för lokal BUS-samverkan.....	15
Försvårande faktorer för lokal BUS-samverkan.....	15
Lokala goda exempel	15
Samverkan med BUP.....	16
Avvikelser inom BUS-samverkan 2021.....	17
Särskilt sårbara och utsatta målgrupper	17
Förändringar på regional nivå med betydelse för BUS-samverkan..	18
Huvudöverenskommelse om länsövergripande samverkan kring hälsa, vård och omsorg (HÖK)	18
Organisatoriska förändringar inom Region Stockholm	20
Förstärkning av husläkarmottagningarnas uppdrag att ta hand om lindrig till måttlig psykisk ohälsa hos barn och unga	21
Införande av Malinamottagningar.....	21
Införande av nytt vårdval för barn- och ungdomsmedicinska mottagningar (BUMM).....	22

<i>Införande av enheten En väg in inom barn- och ungdomspsykiatri i egen regi.....</i>	<i>22</i>
<i>Beslut om ny geografisk indelning och mottagningsstruktur för barn- och ungdomspsykiatri</i>	<i>23</i>
<i>Utveckling av vårdkedjan ADHD och ASD</i>	<i>23</i>
<i>Sammanfattning av förändringarna</i>	<i>24</i>
Slutsatser och arbetet framåt	25
<i>Pågående utvecklingsarbete</i>	<i>25</i>
<i>Dialog med Hälso- och sjukvårdsförvaltningen</i>	<i>25</i>
<i>Idéskiss till sociala investeringsfonden för ett stärkt stöd till elever med hög skolfrånvaro.....</i>	<i>26</i>
<i>Inventering av BUS-samverkan och kartläggning av SIP på regional nivå</i>	<i>26</i>
<i>Förslag på utvecklingsarbete framåt</i>	<i>27</i>
<i>Förslag kopplade till samverkan mellan staden och regionen i stort.....</i>	<i>27</i>
<i>Förslag kopplade till BUS-samverkan</i>	<i>27</i>
Avslutning	28

Inledning

Alla barn i Stockholms stad har rätt till goda uppväxtvillkor och att få sina rättigheter tillgodosedda i enlighet med barnkonventionen. Föräldrarna har det grundläggande ansvaret, men utöver det måste alla ansvariga myndigheter och aktörer uppmärksamma barn i behov av stöd och erbjuda det stöd och den hjälp som de behöver och har rätt till. Stadens skolor och socialtjänst ska bedriva en likvärdig verksamhet och erbjuda ett likvärdigt stöd till barn och deras föräldrar oavsett var i staden barnet bor.

En del i arbetet med att säkerställa att barn erbjuds det stöd de är i behov av och har rätt till är den samverkan som sker inom ramen för BUS (barn i behov av särskilt stöd). Staden och regionen har inom ramen för BUS åtagit sig att samverka för att skapa förutsättningar för samordnade insatser till barn under 18 år som är i behov av särskilt stöd från förskola/skola och/eller socialtjänst samt från hälso- och sjukvården. En likvärdig, handlingskraftig och individcentrerad BUS-samverkan ska vara prioriterad inom staden.

Uppdraget

Under 2022 har socialnämnden i uppdrag att tillsammans med stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden fortsätta utveckla dialogen med Region Stockholm angående likvärdig och välfungerande BUS-samverkan över hela staden.

Utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna har motsvarande uppdrag.

Mål och syfte

Rapporten syftar till att beskriva nuläget och möjligheter framåt för BUS-samverkan inom staden, med ett särskilt fokus på samverkan med Region Stockholm (framöver oftast benämnt regionen).

Förhoppningen är att rapporten bidrar till att synliggöra viktiga faktorer och utvecklingsområden som det finns behov av att arbeta vidare med för att nå målet att alla barn under 18 år i Stockholms stad med behov av särskilt och samordnat stöd från flera huvudmän ska få de vård- och stödinsatser som de har rätt till.

Arbetsätt och genomförande

Socialförvaltningens stadsövergripande arbete för en likvärdig och välfungerande BUS-samverkan över hela staden genomförs till stora delar gemensamt med utbildningsförvaltningen och i samråd med stadsdelsförvaltningarna. Representanter från socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen träffas regelbundet

för strategisk planering och avstämning kring aktuella frågor, vilket bland annat bidrar till att staden vid behov har en gemensam röst och hållning i dialog med andra kommuner och med regionen.

Den här rapporten är framtagen vid avdelningen för stadsövergripande sociala frågor på socialförvaltningen, i samarbete med utbildningsförvaltningen och i dialog med Hälso- och sjukvårdsförvaltningen (HSF) inom regionen samt Storsthlm. Stadsdelsförvaltningarna har också bidragit till rapporten genom goda lokala exempel på BUS-samverkan och sedan tidigare inskickade synpunkter på samverkan med BUP.

Relevanta styrdokument i staden

Flera av stadens styrdokument är vägledande för arbetet som rör målgruppen barn i behov av särskilt och samordnat stöd:

- * Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (2018-2022)
- * Riktlinjer för samverkan mellan skola och socialtjänst för barn/ungdomar som far illa eller riskerar att fara illa.
- * Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning (2018-2023)
- * Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation (2021-2025)
- * Stockholms stads program för stöd till anhöriga (2021–2024)

Närliggande rapporter och underlag

Rapporten har beröringspunkter med och har hämtat information från rapporten *Samhandling och samverkan kring barn och unga i Stockholms stad* (SoN, oktober 2020). Andra närliggande rapporter och underlag inom staden är:

- * Kartläggning och relevanta åtgärder för elever med hög skolfrånvaro (UtbN, juni 2022)
- * Underlag till rapport om att utveckla fler insatser för att stabilisera skolgången för barn och unga som är aktuella inom socialtjänsten (SoN, augusti 2022)
- * Samverkan kring elever med upprepade eller längre skolfrånvaro (UtbN, februari 2020)
- * Överenskommelse om samverkan mellan förskola, skola och socialtjänst inklusive prevention och fritid (april 2020)
- * Stödmaterial för samverkan mellan skola och socialtjänst (SoN och UtbN, november 2019)

Bakgrund

Om samverkan

Samverkan är en uppgift som kräver regelbundet, systematiskt, aktivt och långsiktigt arbete. Forskning och beprövad erfarenhet visar att samverkan generellt är beroende av strukturer, relationer och en kultur som stödjer samverkan. Annars tenderar samverkan att bortprioriteras i pressade verksamheter, på både operativ nivå och på ledningsnivå. En långsiktig samverkan kräver därför att ansvariga politiker är överens om vad som ska prioriteras och avsätter resurser för det.¹

Berth Danermark, författare och professor emeritus vid Institutionen för hälsovetenskap på Örebro universitet, beskriver samverkan som *medvetna målinriktade handlingar som utförs tillsammans med andra i en klart avgränsad grupp avseende ett definierat problem och syfte*.² Han menar att en lyckad samverkan handlar om att lära känna varandras synsätt och att kunna kommunicera kring dem. Samverkan handlar dock inte alltid om att tänka likadant utan om att göra gemensamma prioriteringar i viktiga situationer.³ Skillnader i perspektiv mellan olika aktörer kommer nämligen alltid att finnas. Den viktigaste beståndsdel i samverkan är själva syftet, eftersom samverkan i sig inte har ett eget värde. Därför krävs det att samtliga berörda aktörer når en samsyn kring skälen till att samverka och finner ett tydligt och gemensamt ändamål.

Framgångsfaktorer och hinder i samverkan

Samverkan kan ses som ett eget kunskapsområde och det finns idag ett antal identifierade framgångsfaktorer som lyfts fram i forskning kring samverkan:⁴

- Samverkan har ett tydligt syfte och en definierad målgrupp.
- Relevanta aktörer är involverade och det finns en stark förankring i verksamheterna.
- Det finns ett engagemang och stöd på alla nivåer i berörda verksamheter.
- Aktörerna avsätter tillräckligt med tid och det finns tydliga incitament för samverkan.
- Systematiserat och formaliserat informationsutbyte.

¹ SOU 2018:11. *Vårt gemensamma ansvar – för unga som varken arbetar eller studerar*.

² Danermark, B. (2000), *Samverkan – himmel eller helvete?* Stockholm: Gothia.

³ Arena för tillväxt (2019). *Samverkan som gör skillnad. En bok om samverkan till stöd för lokal och regional utveckling*. Arena för tillväxt.

⁴ Se t.ex. Danermark, B. (2000), *Samverkan – himmel eller helvete?* Stockholm: Gothia.

- Gemensamma utbildningsinsatser.
- Gemensam problemdefinition och delad förståelse för uppdraget.
- Strategiska utvecklingsplaner och gemensam kunskaps- och lägesbild.

Forskning visar också på ett antal hinder och försvårande faktorer för att nå framgångsrik samverkan:⁵

- Myndigheters och organisationers olika uppdrag samt juridiska och geografiska ansvarsområden.
- Verksamheter arbetar under olika lagar och regelverk.
- Bristande tid och ekonomiska resurser samt personalomsättning.
- Olika organisationskulturer i form av språkbruk, attityder och värderingar.
- Maktobalans mellan olika organisationer som påverkar förutsättningarna för samverkan.
- Oklarheter i roller och ansvarsområden och olika uppfattningar om vad samverkan syftar till.

Det krävs att varje part tar sitt ansvar för att försöka undanröja ovanstående hinder och söka lösningar och acceptans för det som ligger i samverkans komplexa natur.

Samverkan kring barn och unga

Myndigheter har en allmän lagstadgad skyldighet att samverka i enlighet med 8 § förvaltningslagen (2017:900), FL. Vidare finns en särskild skyldighet för myndigheter att samverka i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa, vilket regleras i lagstiftningen för polis, förskola och skola, socialtjänst samt hälso- och sjukvård.⁶

Socialtjänsten har alltid det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Det fråntar dock inte andra myndigheter deras ansvar, och betyder inte att socialtjänsten har en skyldighet att tillhandahålla stöd och hjälp som ligger inom andra huvudmäns uppdrag.

⁵ Se t.ex. Arena för tillväxt (2019). *Samverkan som gör skillnad. En bok om samverkan till stöd för lokal och regional utveckling*. Utgivare Arena för tillväxt.

⁶ 29 kap. 13 § Skol L (2010:800); 5 kap. 8 § HSL (2017:30); 2 kap. 1 a § första st LYHS (1998:531); 6 § andra st. PL (1984:387); 3 kap. 4,5 §§ och 5 kap. 1 a § SoL (2001:453)

I Socialstyrelsens skrift *Samverka för barns bästa – en vägledning om barns behov av insatser från flera aktörer*⁷ framgår att det är barnets eller den unges behov av insatser för sin utveckling som avgör vilka verksamheter som utifrån en helhetssyn behöver samverka och på vilket sätt, det vill säga enas om syftet. Detta kan uppnås genom att de inblandade parterna får gemensam kunskap om barnets problem och behov, samt om vilka insatser som kan vara lämpliga. Barnet och dess familj bör ses som medaktörer under hela processen och vara så delaktiga som möjligt eftersom det, förutom att lagen kräver det, finns forskningsstöd för att barns och föräldrars delaktighet påverkar resultatet positivt.

BUS – samverkan kring barn i behov av särskilt stöd

BUS är en strukturerad form för samverkan mellan kommunerna i Stockholms län och Region Stockholm som syftar till att säkerställa att alla barn i behov av särskilt stöd från flera huvudmän får de vård- och stödinsatser som de har rätt till. Samverkan utgår ifrån en länsövergripande överenskommelse som tecknades 2012.⁸ Syftet med överenskommelsen är att tydliggöra ansvarsfördelningen mellan de olika huvudmännen och att beskriva gemensamma utgångspunkter för att uppmärksamma barn som kan behöva särskilt stöd. Överenskommelsen riktar sig huvudsakligen till ledningen inom kommunernas och regionens förvaltningar och verksamheter och ska tillsammans med andra riktlinjer och överenskommelser stödja det lokala gemensamma arbetet.

BUS omfattar barn under 18 år som är i behov av särskilt stöd från förskola/skola och/eller socialtjänst samt från hälso- och sjukvården. Barn i behov av särskilt stöd är inte någon enhetlig grupp. Det kan vara barn som är asylsökande eller som har funktionsnedsättning, kroniska sjukdomar eller psykisk ohälsa. Det kan också vara barn med sviktande stöd från sina vårdnadshavare eller barn vars familj har drabbats av en tillfällig kris som en skilsmässa eller en allvarlig sjukdom hos en förälder. Ibland sammanfaller flera faktorer som var och en för sig kan innebära att barnets utveckling försenas eller hindras. Gemensamt för målgruppen inom BUS är behov av samordning av stöd från flera verksamheter och huvudmän.

⁷ Socialstyrelsen (2013). *Samverka för barns bästa – en vägledning om barns behov av insatser från flera aktörer*. Västerås: Edita Västra Aros.

⁸ [Samverkan kring barn i behov av särskilt stöd \(BUS\) - Överenskommelse mellan Stockholms läns landsting och kommuner i Stockholms län \(storsthlm.se\)](https://www.storsthlm.se/om-storsthlm/regionen/regionens-verksamheter/samverkan-kring-barn-i-behov-av-sarskilt-stod-bus-overenskommelse-mellan-stockholms-lans-landsting-och-kommuner-i-stockholms-lan)

En samordning av resurser och arbetsinsatser förbättrar stadens och regionens möjligheter att erbjuda insatser av god kvalitet som motsvarar de behov som finns hos barnen. Att ge stöd och hjälp till målgruppen i ett tidigt skede gynnar både barnen, deras familjer och på lång sikt även samhället i stort.

Huvudmännen är enligt den länsövergripande överenskommelsen överens om att:

- Skapa förutsättningar för samordnade insatser till barn i behov av särskilt stöd.
- Samverka genom lokala BUS-grupper, där regionens och kommunens verksamheter är representerade.
- Låta barnet och vårdnadshavaren vara delaktiga i planeringen och beakta deras synpunkter.
- Upprätta en samordnad individuell plan (SIP) vid behov och tydliggöra uppföljningsansvaret.
- Aktivt bjuda in de fristående skolorna att ingå i de överenskommelser och rutiner om samverkan som finns mellan länets kommuner och Region Stockholm.

Enligt den länsövergripande överenskommelsen *ska* följande verksamheter vara med i det gemensamma lokala arbetet för barn i behov av särskilt stöd:

- Socialtjänst och/eller stadsdelsförvaltning
- Utbildningsförvaltning och/eller förskola och skola
- Barn- och ungdomspsykiatri (BUP)
- Hälsa och habilitering (HAB)
- Barn- och ungdomsmedicinsk mottagning (BUMM)

Exempel på aktörer som *kan* medverka är:

- Elevhälsa
- Husläkarmottagning
- Mödra- och barnhälsovård
- Tandhälsovård
- Kultur och fritidsförvaltning
- Polis
- Brukar- och intresseorganisationer

Struktur för BUS-samverkan i länet och staden

Huvudmännen inom BUS har en gemensam struktur för ledning och styrning. I avsnittet nedan beskrivs först hur BUS-samverkan är organiserat i Stockholms län och därefter BUS-strukturen i Stockholms stad.

Samverkansstruktur för Stockholms län

BUSSAM

BUSSAM är en länsövergripande chefstjänstemannagrupp med representanter från Storsthlm,⁹ Hälso- och sjukvårdsförvaltningen samt från kommunernas förvaltningar och Region Stockholms utförarverksamheter. De ska gemensamt leda, initiera, utveckla och följa upp samverkan kring barn i behov av särskilt stöd. Som ett stöd för BUSSAM finns ett sekretariat som bemannas av representanter från Storsthlm och Hälso- och sjukvårdsförvaltningen (HSF). Stockholms stad representeras av utbildningsförvaltningens avdelning för stöd kring lärande och elevhälsa samt avdelningen för stadsövergripande sociala frågor på socialförvaltningen. BUSSAM sammanträder två gånger per termin.

Kommun-BUS

Kommun-BUS samlar upp och bereder aktuella frågor utifrån kommunernas perspektiv till BUSSAM. Kommun-BUS leds av Storsthlm och Stockholms stad representeras även här av utbildningsförvaltningens avdelning för stöd kring lärande och elevhälsa, samt avdelningen för stadsövergripande sociala frågor på socialförvaltningen. Kommun-BUS sammanträder två gånger per termin.

SLL-BUS

SLL-BUS är regionens motsvarighet till Kommun-BUS, det vill säga ett beredande forum för frågor till BUSSAM utifrån regionens perspektiv.

Lokala BUS-grupper

En lokal BUS-grupp ska bemannas med chefer från huvudmännens förvaltningar och verksamheter och utgör ett BUS-område. I varje BUS-område kan en eller flera kommuner eller stadsdelsförvaltningar ingå. Respektive chef i den lokala BUS-gruppen ansvarar för att förmedla och förankra informationen från BUS-gruppen i den egna verksamheten och förvaltningen. Den lokala BUS-gruppen arbetar på en övergripande nivå för att säkerställa att barns behov av insatser från huvudmännen tillgodoses. De lokala BUS-grupperna upprättar en lokal BUS-överenskommelse och i vissa fall även handlingsplan som beskriver planerade aktiviteter under året.

⁹ Kommunförbundet i Stockholms län

Avvikelsehantering för en förbättrad samverkan

Det finns rutiner för att rapportera samverkansproblem som uppstår inom länet. Avvikelserna rapporteras till BUSSAM:s sekretariat. Syftet är att synliggöra mönster och omfattning av vilka avvikelser som rapporteras, vilket är en viktig kunskap för utvecklingen av samverkan som kan användas på regional, kommunal och lokal nivå.

Prioriterade frågor för BUS-samverkan på regional nivå 2022

Arbetet inom BUSSAM utgår från en årsplan som anger prioriterade frågor att arbeta med under året. För 2022 finns följande prioriterade frågor:

- Arbeta med införandet och implementering av övergripande överenskommelse om hälsa vård och omsorg (HÖK) och dess rutin, som reglerar samverkan mellan kommun och region och som för denna samrådsgrupp bland annat innebär en förflyttning från uppdraget ”barn i behov av särskilt stöd” till ”barn och ungas hälsa”.
- Följa och vid behov stödja utvecklingsarbetet för digital samverkan i länet mellan länets kommuner och Region Stockholm för att öka förmågan att tillsammans identifiera behov, undanröja hinder och samnyttja lösningar.
- Följa och stödja införandet och tillämpningen av regional samverkansöverenskommelse för tillgång till hälsa-, sjuk och tandvård för barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet.
- Följa och stödja den arbetsgrupp som tillsatts för att arbeta vidare med samverkan mellan kommun och region kring placerade barn.
- Följa och stödja den lokala samverkansnivån utifrån regionens förändrade vårdstruktur för barn och unga gällande första linjen mot psykisk ohälsa och ett förändrat uppdrag för barn och ungdomspsykiatri (BUP) samt de behov av utvecklade samverkansformer mellan region och kommunerna (både socialtjänst och skola) i länet som den förändrade strukturen medför. Särskilt viktigt är att säkerställa samverkan på lokal nivå.
- Tillsammans med andra samrådsgrupper genomföra en förstudie om samverkansformen Samordnad individuell plan (SIP) i syfte att identifiera ändamålsenliga utvecklings- och förbättringsåtgärder.
- Revidering av överenskommelse: ”Fördelning av kostnadsansvar för hjälpmedel inom förskola och skola mellan Region Stockholm och kommunerna i Stockholms län”.

Samverkansstruktur för Stockholms stad

Tolv lokala BUS-grupper

I staden finns sedan februari 2022 tolv lokala BUS-grupper. BUS-grupperna ser olika ut och inrymmer varierande frågor och verksamheter. Till exempel kan det förebyggande arbetet med Stärkt tidigt stöd i samverkan (STIS) och skolsociala team (SST) ligga under BUS-paraplyet i en BUS-grupp, men inte i en annan. Gemensamt är att alla har en lokal BUS-överenskommelse med tillhörande SIP-rutiner. SIP-rutinerna reglerar de olika verksamheternas skyldigheter när det gäller barn och unga som behöver stöd med samordning av insatser. I de flesta BUS-grupper sker arbetet på tre nivåer: BUS styrgrupp, BUS arbetsgrupp och BUS individforum.¹⁰ Några områden är organiserade med BUS styrgrupp och BUS individforum, utan arbetsgrupp. Där upprättas tillfälliga arbetsgrupper kring särskilda frågor vid behov.

Sju grundskoleområden

Utbildningsförvaltningens grundskoleavdelning är indelad i sju geografiska ansvarsområden. I varje grundskoleområde finns en grundskolechef som är ansvarig för samverkan på strategisk nivå och bemannar de lokala styrgrupperna inom BUS. De sju grundskoleområdena är:

- Område 1: Bromma och Kungsholmen
- Område 2: Enskede-Årsta-Vantör och Skärholmen
- Område 3: Farsta och Skarpnäck
- Område 4: Hägersten-Älvsjö
- Område 5: Rinkeby-Kista och Tensta
- Område 6: Norrmalm, Södermalm och Östermalm
- Område 7: Hässelby-Vällingby och Spånga

BUS-områdenas indelning är inte alltid överensstämmande med grundskoleområdena, vilket innebär att grundskolan ibland kan ingå i mer än en BUS-grupp inom staden och ha flera stadsdelsförvaltningar att samarbeta med. Detsamma gäller för regionens verksamheter. Detta kan ibland komplicera samverkan.

Samordnad individuell plan (SIP)

SIP är en kärnkomponent i den lokala BUS-samverkan och ett viktigt instrument för att få den strukturella samverkan att fungera i praktiken och resultera i operativ samhandling. Sedan 2010 finns en bestämmelse i såväl socialtjänstlagen som i hälso- och

¹⁰ BUS-individforum är ett forum för ansvariga att mötas när ett ärende är så pass komplicerat så att det inte framkommit en lösning för det enskilda barnet genom exempelvis en samordnad individuell plan.

sjukvårdslagen om att kommun och region ska initiera en individuell plan när den enskilde har behov av insatser från både socialtjänst och hälso- och sjukvård som måste samordnas.¹¹ Syftet med planen är att säkerställa samarbetet och att tydliggöra ansvarsfördelningen mellan huvudmännen, så att den enskildes samlade behov från hälso- och sjukvård och socialtjänst tillgodoses.¹² SIP är ett verktyg för samverkan. Att arbeta med SIP innebär att arbeta i en gemensam process för att genomföra och följa upp samordnade insatser för och tillsammans med den enskilde. SIP-processen innebär inte i sig att nya typer av insatser kan erbjudas utan utgår från ett befintligt utbud av insatser.

Under 2022 har socialnämnden, utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna alla budgetuppdrag som rör SIP, med fokus på att öka förekomsten av SIP. Stadsdelsnämnderna har också uppdrag som handlar om att skapa förutsättningar för barns rätt till information och delaktighet vid samordning av SIP samt se till att det finns välfungerande rutiner för att skolan ska kunna kalla till SIP-möten. Arbetet med dessa uppdrag har många beröringspunkter med uppdraget som ligger till grund för den här rapporten.

Skolans roll i arbetet med SIP

Förskolan och skolan har enligt lag inte samma skyldighet som socialtjänsten och hälso- och sjukvården att initiera SIP när de bedömer att insatser mellan olika huvudmän behöver samordnas. De kommunala grundskolorna ingår dock som en av parterna i såväl den länsövergripande BUS-överenskommelsen som de lokala BUS-gruppernas överenskommelser och rutiner. I varje lokal BUS-grupp inom staden finns antagna SIP-rutiner som alla berör skolans roll i arbetet med SIP. Skrivningarna om upprättandet av en SIP skiljer sig dock mellan olika lokala rutiner, några anger att skolan *ska* kalla till en SIP vid behov medan andra anger att skolan *kan* kalla till en SIP vid behov. Skillnaden i skrivningarna kan tyckas liten, men kan skapa en otydlighet för alla berörda aktörer samt en minskad likvärdighet och likställighet för invånarna. Staden har därför via BUSSAM lyft frågan om att skapa länsgemensamma SIP-rutiner för att nå konsensus i frågan om skolans möjligheter och skyldigheter.

¹¹ 2 kap. 7 § SoL; 3 f § HSL.

¹² Proposition 2008/09:193 *Vissa psykiatrifrågor m.m.* Stockholm: Socialdepartementet

Framgångsfaktorer och försvårande faktorer för BUS-samverkan inom staden

Det finns utan tvekan utmaningar och hinder för en likvärdig och välfungerande BUS-samverkan över staden. Samtidigt råder det en enighet mellan alla berörda parter om att en fungerande samverkan behövs för barnens bästa, och det finns både framgångsfaktorer och goda lokala exempel att bygga vidare på/ta tillvara på. Nedan listas några exempel på identifierade framgångsfaktorer och försvårande faktorer för BUS-samverkan inom staden, utan inbördes rangordning. Faktorerna som har identifierats inom staden är till stora delar samma faktorer som forskningen lyfter fram som centrala inom samverkan.

Framgångsfaktorer för lokal BUS-samverkan

- En utsedd funktion som håller ihop samverkansarbetet
- Tydliga strukturer och rutiner kring formalia och administration
- Tydlighet i beslutsmandat
- Ömsesidigt engagemang från samtliga aktörer
- Mindre omfattande geografiska BUS-områden
- Tvärprofessionella utbildningar och arbetsgrupper kring specifika teman och gemensamma utmaningar

Försvårande faktorer för lokal BUS-samverkan

- Det är en utmaning för Region Stockholm att få till representation i en indelning av lokala BUS-grupper som bygger på stadens organisation.
- Verksamheterna som ingår i den lokala BUS-samverkan skiljer sig åt gällande beslutsmandat och delegering av beslut, vilket kan leda till möten där chefer och medarbetare på olika nivåer och med olika beslutsmandat deltar och ska försöka enas om olika beslut.
- På vissa håll saknas en samsyn kring syftet med samverkan och hur ansvarsfördelningen mellan verksamheterna bör se ut avseende vård- och stödinsatser.
- Okunskap om varandras roller, uppdrag och ansvarsgränser riskerar att skapa orealistiska förväntningar på varandra.
- Utebliven representation från vissa verksamheter utan att ersättare deltar.
- Bristfällig samverkan med fristående skolor och förskolor.

Lokala goda exempel

I arbetet med den här rapporten har konkreta goda exempel från de lokala BUS-grupperna efterfrågats. Några exempel som har lyfts från en eller flera grupper är:

- BUS-behandlingskonferenser; en vidareutveckling av BUS individ som innebär att det finns en fast tid en timme varannan vecka där chef från BUP, HAB och socialtjänst finns med och övriga aktörer, till exempel rektorer, är inbjudna vid behov. I forumet kan ärenden tas anonymt för konsultation, men deltagarna kan också prata öppet om ärenden utifrån samtycke från föräldrar för att enas om samordnade insatser till barnet.
- En årlig lokal handlingsplan som anger fokus och gemensamma insatser över året. Handlingsplanen bidrar till att det blir konkret aktivitet även mellan BUS-mötena.
- Kontinuerliga samverkansträffar mellan socialtjänstens barnhandläggare, anhörigkonsulent, skolsocionomer, BUP och HAB. Träffarna har lett till ett stärkt samarbete och en förståelse för varandras utmaningar, en bättre representation från BUP vid SIP-möten samt att BUP i större utsträckning initierar SIP när behovet finns.
- Det familjecentrerade arbetet, där staden och regionen samverkar med fokus på yngre barn, fungerar överlag väldigt bra. Det lyfts flera konkreta exempel på hur det arbetet, med hjälp av tydliga uppdrag i respektive organisation och gemensamma samverkansavtal, har lett till en förbättrad samverkan mellan berörda parter.

Samverkan med BUP

En av de viktigaste verksamheterna inom regionen när det gäller samverkan kring barn i behov av särskilt stöd ur stadens perspektiv är BUP. Under våren 2022 har socialförvaltningen, på initiativ från stadsdelsförvaltningarna, inventerat hur samverkan mellan stadens socialtjänst och BUP fungerar. Inventeringen synliggör att det finns en hel del utmaningar att hantera, på både strukturell och operativ nivå. Utmaningarna märks allra tydligast i den operativa samverkan nära individen, där resultatet blir att barnen och familjerna inte får de vård- och stödinsatser och den samordningshjälp som de har rätt till. Exempel på områden där utmaningarna finns är:

- Kommunikation och tillgänglighet – Smidigare kontaktvägar och ett tätare informationsutbyte efterfrågas för att minska missförstånd om vad den andra parten kan bidra med och inte. Ett gott exempel som nämns är en BUP-mottagning som lägger in en specifik tid varje dag där andra professionella kan boka in att ringa dem.
- Resurser och insatser – BUP har långa väntetider för utredning och behandling, vilket påverkar både det enskilda barnet och familjen samt socialtjänstens arbete med utredningar och insatser. Stadsdelsförvaltningarna upplever

också att de får ta ett för stort ansvar för insatser till barn med psykisk ohälsa.

- Samverkan i enskilda individärenden – Det upplevs problematiskt att BUP inte jobbar med att motivera barnet och familjen till utredning, samtalsstöd och/eller behandling inom BUP samt kräver att socialtjänsten behöver lugna ned/stabilisera hemsituationen innan BUP kan göra något. Det förmedlas också en bild av att barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, samsjuklighet och hemmasittarproblematik ofta hamnar mellan stolarna mellan BUP och socialtjänst, BUP och habilitering eller BUP och skola.
- Samverkan inom ramen för SIP – Trots att SIP är ett gemensamt ansvar enligt lagen upplevs en diskrepans mellan socialtjänsten och BUP gällande synen på ansvar för att initiera ett SIP-möte utifrån behovet av samordning av insatser kring en individ. Istället för att själva initiera SIP hänvisar BUP ofta den enskilde till socialtjänsten för att där efterfråga en SIP. BUP uteblir också ofta från SIP-möten eller deltar bara delar av mötet, vilket försvårar samverkan och leder till att barnet och dess familj får vänta längre på samordnat stöd och insatser.

Avvikelser inom BUS-samverkan 2021

Bilden av att det finns mycket att utveckla och förbättra när det gäller stadens samverkan med BUP förstärks av avvikelserapporteringen som gjordes inom ramen för BUS-samverkan under 2021. Socialtjänsten i staden skickade totalt in 56 avvikelser under året, varav 33 var ställda till BUP och majoriteten handlade om SIP. Elevhälsan i staden skickade in 22 avvikelser under året och 17 av dem var ställda till BUP. Majoriteten av de avvikelserna handlade om remisshantering, främst remissvar.

Särskilt sårbara och utsatta målgrupper

Några målgrupper som tycks vara extra utsatta till följd av bristerna inom BUS-samverkan i stort och samverkan med BUP specifikt är barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, psykisk ohälsa, problematisk skolgång och/eller samsjuklighet. Både socialtjänst och skola beskriver hur ansvaret för att ge de vård- och stödinsatser som barnet har rätt till i alldeles för många fall bollas runt mellan berörda verksamheter inom staden och regionen. Inte sällan sammanfaller dessutom flera av dessa faktorer, vilket ökar behovet och vikten av ett samordnat stöd till barnet och familjen.

Förändringar på regional nivå med betydelse för BUS- samverkan

Vid skrivandet av rapporten sker flera olika utvecklingsarbeten och organisatoriska förändringar på regional nivå som påverkar ramarna och förutsättningarna för BUS-samverkan. Några av förändringarna är redan genomförda och några pågår, medan andra ligger en bit fram i tiden. Det medför att de lokala BUS-grupperna i staden är i en fas där de både vill och behöver utvecklas här och nu, men samtidigt måste förhålla sig till de kända förändringar som kommer att ske framöver. Detsamma gäller för samordningen av BUS-samverkan på stadsövergripande nivå från socialförvaltningens och utbildningsförvaltningens sida.

I avsnittet som följer redogörs för de viktigaste förändringarna på regional nivå utifrån ett BUS-perspektiv.

Huvudöverenskommelse om länsövergripande samverkan kring hälsa, vård och omsorg (HÖK)

Som tidigare har nämnts finns det en länsgemensam BUS-överenskommelse sedan 2012 som tydliggör ansvarsfördelningen mellan de olika huvudmännen och beskriver gemensamma utgångspunkter för att uppmärksamma barn som kan behöva särskilt stöd. I Stockholms län finns ett tjugotal motsvarande överenskommelser mellan kommunerna och regionen som syftar till att underlätta för insatser där båda parter är inblandade. För att ta ett bättre helhetsgrepp om samverkan mellan länets kommuner och regionen har det tagits fram en huvudöverenskommelse om länsövergripande samverkan kring hälsa, vård och omsorg (HÖK) med tillhörande riktlinjer som börjar gälla från och med 1 juli 2022.¹³

Huvudöverenskommelsens syfte är att skapa bättre förutsättningar för samarbete mellan parternas verksamheter och därmed bidra till det övergripande målet för samverkan; att den enskilde ska få en god, sömlös och personcentrerad vård och omsorg samt att befolkningens hälsa ska förbättras. Överenskommelsen reglerar därför principer och former för samverkan mellan kommunerna och

¹³ [Huvudöverenskommelse \(hök\) | Storsthlm Dokument | Storsthlm](#)

regionen och på en länsövergripande och lokal nivå samt anger hur samverkan ska följas upp.

En viktig del i den länsövergripande samverkan och lokala samverkan är omställningen till god nära vård. I enlighet med det nationella arbetet kring god och nära vård ska regioner och kommuner arbeta för att utveckla samverkan, eftersom det är en förutsättning för att ställa om till nära vård. Under 2022 har det påbörjats ett arbete med att ta fram en långsiktig länsövergripande handlingsplan för god och nära vård.

Det länsövergripande utvecklingsarbetet kring – och uppföljning av samverkan om – hälsa, vård och omsorg sker med utgångspunkt från den politiska styrgruppen för vård i samverkan (VIS) och tjänstemannastyrgruppen Sammanhållen vård och omsorg. VIS fastställer också en prioritering av områden för länsövergripande samverkan. De prioriterade områdena är grund för länsövergripande handlingsplaner och likande och ska vara vägledande för den lokala samverkan mellan enskild kommun och regionen.

Kopplat till prioriterade målgrupper och sakområden finns en länsövergripande samrådsgrupp vars syfte är att:

- förvalta och följa upp länsövergripande överenskommelser inom samrådsgruppens sakområde,
- identifiera relevanta utvecklingsfrågor för den länsövergripande samverkan,
- utgöra arena för dialog och samverkan kring kunskapsstyrningen som rör samrådsgruppens sakområde samt
- bidra i omställningen till God och nära vård.

Vid skrivandet av den här rapporten finns förslag på följande samrådsgrupper:

- Länsövergripande samverkan om barn och ungas hälsa
- Länsövergripande samverkan om äldres hälsa, äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård
- Länssamverkan om psykisk hälsa, beroendefrågor och psykiatrisk hälso- och sjukvård
- Länssamverkan om digitalisering av hälso- och sjukvård och omsorg

Till huvudöverenskommelsen finns också en riktlinje för länsövergripande samverkan kring hälsa, vård och omsorg. Den beskriver bland annat organisation, processer och arbetssätt kring samverkan. Riktlinjen ska kunna ändras i takt med förändrade behov och utvecklade arbetssätt.

För BUS-samverkan i staden innebär huvudöverenskommelsen framför allt två saker när den träder i kraft:

- Länsövergripande samrådsgrupp för barns och ungas hälsa
Det regionala och lokala arbete som idag sker inom samverkansstrukturen för *barn i behov av särskilt stöd* övergår till att inrymmas i en samrådsgrupp för länsövergripande samverkan om *barns och ungas hälsa*. Det innebär att BUSSAM, som idag är en tjänstemannastyrgrupp med eget beslutmandat, övergår till att bli en samrådsgrupp för barns och ungas hälsa som blir underordnad tjänstemannastyrgruppen Sammanhållen vård och omsorg. Vad den organisatoriska förändringen och perspektivförskjutningen från barn i behov av särskilt stöd till barns och ungas hälsa innebär i praktiken är inte klarlagt än, men länets kommuner har via Storsthlm lyft vikten av att gemensamt definiera vad som ska ingå och prioriteras inom ramen för barns och ungas hälsa.

- Samordnande vårdcentral och samordnande funktion inom kommunen
I varje stadsdelsområde kommer det att finnas en samordnande vårdcentral som har ansvar för den lokala samverkan. Stockholms läns sjukvårdsområde (SLSO), en nämnd under regionfullmäktige, har i uppdrag att stödja och vägleda de samordnande vårdcentralerna.

I varje kommun och stadsdelsområde ska det utses en samordnande funktion för samverkan kring hälso- och sjukvård och omsorg. Den samordnande funktionen ska vara en länk för samverkansaktörer in till kommunens/stadsdelsområdets berörda verksamheter, inklusive utförarverksamhet i privat regi, samt delta i lokal samverkan. Storsthlm erbjuder kommunerna ett länsövergripande samordnande stöd.

Organisatoriska förändringar inom Region Stockholm

Målet med BUS-samverkan är att barn i behov av stöd från flera huvudmän ska få de vård- och stödinsatser som de har rätt till. För att de barn som växer upp i Stockholms stad ska erbjudas ett likvärdigt stöd är stadens verksamheter beroende av en väl fungerande samverkan med regionen. Just nu sker stora organisationsförändringar inom regionen som på olika sätt påverkar samverkan kring barn och unga i stort och BUS-samverkan

specifikt. Nedan redogörs för de förändringar som har störst påverkan på BUS-samverkan.

Förstärkning av husläkarmottagningarnas uppdrag att ta hand om lindrig till måttlig psykisk ohälsa hos barn och unga

Från och med 1 december 2021 har alla husläkarmottagningar ett obligatoriskt uppdrag att ta hand om och tillhandahålla insatser för lindrig till måttlig psykisk ohälsa hos barn och unga 6-17 år.

Uppdraget gäller samtliga husläkarmottagningar, men vårdgivarna kan välja att själva utföra uppdraget eller ansluta sig till en annan husläkarmottagning i närområdet för att tillhandahålla tjänsten.

Antal utförare förändras kontinuerligt. När rapporten skrivs har 42 av totalt 95 husläkarmottagningar i Stockholms stad valt att utföra uppdraget och det finns minst en utförare i varje stadsdelsområde.¹⁴

Uppdraget utförs i ett teambaserat arbete med minst tre samtalsbehandlare (varav minst en psykolog) samt läkare och innefattar psykologisk bedömning och behandling, psykopedagogik, stödinsatser, samverkan, koordinering och uppföljning. I uppdraget ingår också att ansvara för den lokala samverkan med bland annat skola, elevhälsa, socialtjänst och den lokala BUS-gruppen. Alla husläkarmottagningar som utför uppdraget har ett avtalsmässigt ansvar att utveckla samverkansrutinerna med dessa aktörer samt med barn- och ungdomspsykiatri.

Syftet med förändringen är att husläkarmottagningarna ska vara den naturliga ingången vid lindrig till måttlig psykisk ohälsa för både vuxna och barn. Förändringen bidrar till en sammanhållen vårdstruktur för omhändertagande av lindrig till måttlig psykisk ohälsa, högre tillgänglighet till evidensbaserad vård och att vården blir mer jämnt fördelad över länet. Förändringen ska också ge bättre förutsättningar för lokal samverkan.

Införande av Malinamottagningar

Malinamottagningarna, som ska driftstarta 1 september 2022, har som uppdrag att ge tidiga insatser till barn i åldern 0-5 år med lindrig till måttlig psykisk ohälsa. Mottagningarna ska ha en nära samverkan med och ge kontinuerlig konsultation till personal vid barnmorskemottagningar (BMM) och barnavårdscentraler (BVC) samt ge tidiga stödinsatser till gravida efter bedömning av

¹⁴ På vårdgivarguiden finns aktuell lista över vilka husläkarmottagningar som har åtagit sig att själva erbjuda uppdraget:
[Utförare av utökade insatser psykisk hälsa barn o unga.xlsx](#) | [Vårdgivarguiden \(vardgivarguiden.se\)](#)

barnmorska på BMM. Mottagningarna ska även samverka med andra aktörer, såsom husläkarmottagningar och barn-och ungdomsmedicinska mottagningar (BUMM). De ska även delta i tvärprofessionella samverkansteam. Malinamottagningarna kan ibland också behöva göra besök i förskola och vid behov delta vid SIP-möten. Verksamheten på mottagningarna ska bedrivas av psykologer. Regionen delas in i sex olika områden som kommer ha en Malinamottagning per geografiskt område. Stadens 13 stadsdelsförvaltningar ingår i fyra av dessa geografiska områden.

Införande av nytt vårdval för barn- och ungdomsmedicinska mottagningar (BUMM)

Införandet av ett nytt vårdval för BUMM innehåller krav på större bemanning, vilket innebär färre och större mottagningar.

Förändringen innebär också en snävare och mer avgränsad målgrupp; i det nya vårdvalet införs remisskrav för barn över 6 månader samt krav på återremittering av patienter som inte ingår i de barn- och ungdomsmedicinska mottagningarnas uppdrag. Det nya vårdvalet infördes 1 juni 2021 och alla nuvarande vårdgivare är uppsagda med sista verksamhetsdatum 31 maj 2022. I juni 2022 är det tjugo mottagningar som har ansökt om och godkänts att bedriva barn- och ungdomsmedicinsk öppenvård.

Införande av enheten *En väg in* inom barn- och ungdomspsykiatri i egen regi

Inom Region Stockholm har BUP Stockholm SLSO (BUP i regionens egen regi) ansvar för samtliga stadsdelsområden och kommuner, utom för de områden som PRIMA BUP har ansvar för. Inom staden har PRIMA ansvar för stadsdelsområdena Rinkeby-Kista och Spånga-Tensta.

Under våren 2020 infördes *En väg in* inom BUP. *En väg in* är en mottagningsenhet inom SLSO som via telefon och post tar emot remisser, gör en första bedömning, ger information och slussar patienter till rätt vårdinstans inom vårdsystemet. Hit kan patienter och vårdnadshavare vända sig för en första kontakt. När ett barn i Stockholms stad behöver kontakt med BUP ska alltså i första hand BUP *En väg in* eller PRIMA BUP kontaktas. Syftet med BUP *En väg in* är att möta upp behoven av hög tillgänglighet och ha koll på flöden av remisser samt erbjuda en mer jämlik, likvärdig och högkvalitativ vård inom länet.

Beslut om ny geografisk indelning och mottagningsstruktur för barn- och ungdomspsykiatri

Under 2023 kommer den barn- och ungdomspsykiatriska öppenvården att delas in i nio geografiska ansvarsområden istället för dagens 16 områden. Syftet med förändringen är att på ett bättre sätt samla kompetenser och erfarenheter i större team under samma tak. Målet är att barn och ungdomar som behöver olika former av vård och behandling ska kunna få det på en och samma plats. Tanken är att samlokaliseringen ska minska verksamhetens sårbarhet och möjliggöra att på samma plats ge ett mer diversifierat och subspecialiserat vårderbjudande för barn och unga utifrån medarbetares kompetenser på ett annat sätt än vad som är möjligt när enskilda mindre enheter är mer spridda i regionen. Tanken är också att förändringen ska ge BUP-mottagningarna goda förutsättningar att etablera fasta kontakter med andra vårdgivare, till exempel Malinamottagningar och samordnande vårdcentraler, som barnen och ungdomarna kan vara i behov av. Förändringen innebär också att den i dagsläget länsövergripande mellanvården flyttar ut så att den finns på fler ställen i länet.

Stadens 13 stadsdelsområden kommer att finnas inom fem av de nio geografiska ansvarsområdena. Varje område kommer ha minst en mottagning med placering som gör den lättillgänglig att besöka med kollektivtrafiken. Precis som idag kommer det att råda valfrihet för barnen, ungdomarna och deras vårdnadshavare med möjlighet att kunna vända sig till en BUP-mottagning i ett annat geografiskt område än där man har sin vardag. Tanken är att förändringen ska underlätta för BUP-mottagningarna att upprätta nätverk med kommunens/stadsdelsområdets omsorgsverksamhet och socialtjänst i det geografiska området.

Utveckling av vårdkedjan ADHD och ASD

Sedan 1 juni 2022 har det skett en förändring i vårdkedjan ADHD (uppmärksamhetsstörning/hyperaktivitet) och ASD (autismspektrumtillstånd) som framför allt har inneburit att BUMM:s uppdrag har avgränsats till barn i mellanstadieåldern och äldre medan BUP utreder de mindre barnen. Syftet med förändringen är att:

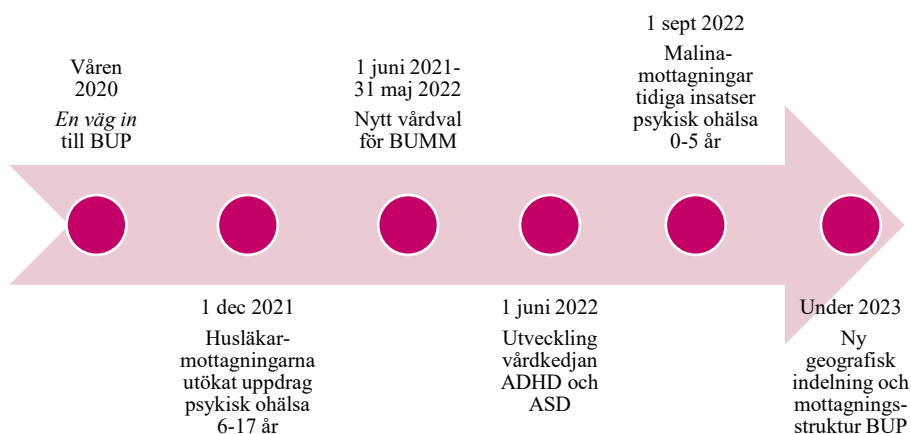
- åstadkomma en mer sammanhållen och förenklad vårdkedja med färre aktörer kring varje enskilt barn samt att stödja en utveckling mot tidiga insatser och mindre fokus på utredning och diagnos som en förutsättning för insatser
- stödja en övergång med breda och öppna utredningar istället för snävt fokus på enskilda neuropsykiatriska diagnoser

- tydliggöra ansvarsgränser samt undvika överlappande uppdrag hos flera vårdgivare med målsättningen att minska risken att patienter bollas mellan olika vårdgivare
- förbättra möjligheterna att få stöd och insatser samt möjliggöra bättre tillgång till dessa i närmiljön
- skapa förutsättningar för en smidig övergång mellan barn- och vuxenmottagningar

Sammanfattning av förändringarna

Sammanfattningsvis syftar förändringarna inom regionen till att den nära vården ska förstärkas och bli mer jämlik inom länet samt att en sammanhållen vårdkedja ska erbjudas när behoven är stora. Ett av målen med förändringarna från regionens sida är också en utvecklad samverkan mellan länets kommuner och regionens verksamheter. Eftersom vi vid skrivandet av den här rapporten är mitt inne i förändringarna går det inte att se några tydliga effekter än och inte heller avgöra vilken påverkan förändringarna kommer att få på samverkan kring barn och unga i stort och BUS-samverkan specifikt. Klart är dock att samverkanskartan kommer behöva ritas om, vilket förhoppningsvis också kan bidra till en förbättrad samverkan genom ökad tydlighet kring representation, mandat och kommunikationsvägar – och i slutändan till ett bättre och mer tillgängligt stöd för de barn som behöver det.

Tidsplan för organisationsförändringarna inom Region Stockholm.

Slutsatser och arbetet framåt

Som konstaterats i både den här rapporten och i rapporten *Samhandling och samverkan kring barn och unga i Stockholms stad* (SoN, oktober 2020) är samverkan inom ramen för BUS en komplex struktur. Det finns organisatoriska skillnader mellan hälso- och sjukvård, socialtjänst och skola som riskerar att generera ett organisatoriskt glapp, i vilket en del barn och familjer riskerar att hamna och därmed inte få den hjälp de behöver och har rätt till.

Det organisatoriska mellanrummet beror inte nödvändigtvis på att någon agerar felaktigt, utan kan uppstå när professionerna stannar vid gränsen för sitt mandat eller när lagen påverkar och ibland begränsar handlingsutrymmet, direkt eller indirekt. Ibland uppstår utdragna diskussioner om huvudmännens ansvarsfördelning, vilket försvårar och i värsta fall försenar nödvändiga beslut om insatser för den enskilde. För att täppa till det organisatoriska glappet behövs därför förbättrade förutsättningar för samverkan på både strategisk och operativ nivå, i kombination med tillit och ett mer tillmötesgående förhållningssätt från alla verksamheter och huvudmän som kommer i kontakt med barn och unga i behov av ett särskilt och samordnat stöd.

Pågående utvecklingsarbete

Dialog med Hälso- och sjukvårdsförvaltningen

Utifrån de stora organisationsförändringarna som sker inom regionen och de samverkansutmaningar med BUP som har synliggjorts via vårens inventering har socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen inlett en dialog med chefer och avtalsansvariga inom Hälso- och sjukvårdsförvaltningen. Syftet med dialogen är att titta närmare på hur de identifierade utmaningarna inom BUS-samverkan bäst kan hanteras tillsammans. Alla är överens om behovet av att hjälpas åt att hitta former för samverkan och reda ut samt ytterligare förtydliga vad staden och regionen kan förvänta sig av varandra samt vad den enskilde i behov av stöd kan förvänta sig av respektive aktör, med det övergripande målet att uppnå en ökad likvärdighet och kvalitet för den enskilde.

Hälso- och sjukvårdsförvaltningen har sagt ja till att tillsammans med staden titta närmare på hur en bättre BUS-samverkan kan uppnås här och nu, utan att vänta in arbetet på regional nivå. Dialogen behöver ske på stadsövergripande nivå, inte i varje lokal

BUS-grupp, och föras direkt med de verksamheter som berörs, till exempel BUP, HAB, husläkarmottagningarna och Malinamottagningarna. Vid skrivandet av den här rapporten håller ramarna och formerna för den dialogen på att sättas.

Idéskiss till sociala investeringsfonden för ett stärkt stöd till elever med hög skolfrånvaro

Inom ramen för BUS-samverkan, arbetet med SIP, skolsociala team och insatser som stabiliserar skolgång uttrycker både skola och socialtjänst på flera håll inom i staden att elever med hög skolfrånvaro är en målgrupp som ofta hamnar mellan stolarna och där det befintliga stödet inte räcker till. Antalet elever med hög skolfrånvaro har också ökat de senaste åren; höstterminen 2017 var det 294 elever i stadens grundskolor som hade en frånvaro på 50 % eller mer under en termin och höstterminen 2021 hade antalet ökat till 757 elever. Socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen har därför tillsammans med fyra stadsdelsförvaltningar och tre grundskoleområden påbörjat en gemensam idéskiss till stadens sociala investeringsfond gällande ett stärkt stöd till just den målgruppen.

Insatsen som det sociala investeringsprojektet avser att utveckla handlar i korthet om att via ett tvärprofessionellt team bestående av specialpedagoger, psykologer och familjebehandlare erbjuda målgruppen ett holistiskt, intensivt och flexibelt stöd utifrån varje elevs individuella behov. Samhandling över organisationsgränserna mellan skola och socialtjänst med elevens skolgång i fokus är centralt för insatsen som ska utvecklas. För socialtjänstens del kommer insatsen att ges inom ramen för biståndsbeslut, till skillnad från stödet som de skolsociala teamen erbjuder som är förebyggande och ges inom ramen för serviceinsatser.

Det övergripande målet är att insatsen ska leda till att fler elever i årskurs F-9 i Stockholms stad tar del av undervisningen och klarar målen i grundskolan med behörighet till gymnasiet eller motsvarande, vilket forskningen visar är den enskilt starkaste skyddsfaktorn för att förebygga framtida social utsatthet.

Inventering av BUS-samverkan och kartläggning av SIP på regional nivå

Under hösten 2022 kommer Storsthlm och Region Stockholm att göra en gemensam inventering av hur arbetet i alla lokala BUS-grupper i länet fungerar. Inventeringen ska utgöra en grund för en kommande revidering av länets BUS-överenskommelse. Storsthlm planerar även att göra en kartläggning av SIP under 2022 eller 2023.

Syftet med kartläggningen är att få en bättre helhetsbild av hur arbetet med SIP fungerar idag och vad som behöver göras för att SIP ska bli det välfungerande verktyg som det har potential att vara. Innan kartläggningen har genomförts kommer inga nya stödmaterial, rutiner eller lathundar om SIP att tas fram från Storsthlmns sida.

Förslag på utvecklingsarbete framåt

Nedan presenteras några förslag på lösningsinriktade aktiviteter som har tagits fram inom ramen för uppdraget som ligger till grund för rapporten. Bland dessa finns också ett par aktiviteter som presenterades i rapporten *Samhandling och samverkan kring barn och unga i Stockholms stad* (SoN, oktober 2020), som fortfarande har relevans för att nå målet om en likvärdig och välfungerande BUS-samverkan inom staden. Vissa förslag kräver politiska beslut eller beslut på chefsnivå, medan andra kan genomföras av respektive BUS-grupp. Flera av förslagen är också sådana som socialförvaltningen tillsammans med utbildningsförvaltningen kan initiera och stödja genomförandet av.

Förslag kopplade till samverkan mellan staden och regionen i stort

- Skapa bättre kontaktvägar mellan stadens och regionens verksamheter.
- Gemensamma informationsinsatser om vilka vård- och stödinsatser den enskilde kan få och av vem – både internt i respektive organisation och gentemot stadens invånare.
- Införa tydligare skrivningar om hur, när och mellan vilka samverkan ska ske i alla avtal som rör samverkan kring barn och unga.
- Se över möjligheten att tydliggöra respektive huvudmans ansvar och gemensamma åtaganden gällande samverkan inom ramen för SIP.

Förslag kopplade till BUS-samverkan

- Planera för och genomföra en gemensam dialog mellan stadens och regionens verksamheter om utveckling av BUS-samverkan här och nu samt på längre sikt. Görs förslagsvis med hjälp av central samordning för ökad likvärdighet.
- Tydliggöra ansvarsfördelning, mandat och representation i lokala BUS-grupper.
- Skapa lokala handlingsplaner i varje BUS-grupp utifrån den regionala överenskommelsen, istället för nuvarande lokala överenskommelser. Detta i syfte att få en mer handlingskraftig samverkan i de lokala BUS-grupperna.

- Skapa gemensam dagordning för samtliga lokala BUS-grupper för ökad likvärdighet.
- Utveckla uppföljningen av hur det lokala BUS-arbetet fungerar, både lokalt och centralt, i syfte att uppnå högre kvalitet och likvärdighet.

Avslutning

Samverkan mellan olika huvudmän och verksamheter inom ramen för BUS kommer alltid att innebära utmaningar på grund av organisatoriska skillnader på flera plan. Dessa utmaningar får dock inte utgöra ett hinder för att de barn som behöver ett särskilt stöd faktiskt får de samordnade stödinsatser som de har rätt till.

Flera av faktorerna som i den här rapporten har lyfts fram som försvårande för en likvärdig och välfungerande BUS-samverkan över staden är kända sedan tidigare. Samtidigt skapas hela tiden nya goda lokala exempel på hur dessa utmaningar kan lösas tack vare en stor dos av engagemang och flexibilitet från deltagarna i de lokala BUS-grupperna.

För att arbetet ska bli hållbart över tid, mindre personbundet och mindre beroende av ”eldsjälar” krävs emellertid förändringar högre upp i organisationerna inom både staden och regionen kring vad som ska prioriteras samt att tillräckligt med resurser avsätts för arbetet. Först då kan varje barns rätt till goda uppväxtvillkor och ett individuellt anpassat stöd säkerställas.